

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 42. De notandis in perticulari circa diuortium ob fornicationem
carnalem,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

se à nocente separare, ex cap. Quasiuir, De diuortijs, iuxta illud Matth. 5. Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & præice abs te, &c. Si quis vero, addit Syluester, propter alterius coniugis crimina, perniciem corporis vel animæ non timeat sibi probabiliter; non debet illum deferere, nisi crimen sit fornicatio carnalis, ob quod etiam semel commissum, licita est dimissio, iuxta verbum Domini Matth. 5. sub initium huius capituli relatum. Qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa] vel nisi sit fornicatio spiritualis, in qua nocens perseueret incorrigibilis, iuxta dicta in præced. num. 314. de illius in hac re differentia à cæteris criminibus.

CAPVT XLII.

De notandis in particulari circa diuortium ob fornicationem carnalem.

SUMMARIUM.

- 319 Nomen fornicationis accipi potest tum proprie, tum communiter: & quomodo in hac re accipi debeat.
- 320 Et quæ ab eo excludi debeant.
- 321 Casus in quibus fornicatio non est causa sufficiens diuortij: & peculiariter notanda de eo casu in quo vterque coniugis reus est illius criminis.
- 322 De casibus condonationis, & occasionis adulterij data ab altero coniuge.
- 323 De casu admixti adulterij per vim, aut aliter absque peccato, aut in quo adulterium ipsum est incertum.
- 324 Modus obseruandus in diuortio.
- 325 Persona adultera, etiam lata in eam iudicis sententia, non potest à se dimittere personam innocentem si velis ei cohabitare.
- 326 Aliquot conclusiones quibus respondetur ad questionem, An adulter post sententiam diuortij datam à iudice, possit statum mutare ingrediendo religionem, aut suscipiendo sacros Ordines.
- 327 De eo quod innocenti licitum sit ad religionem aut sacros Ordines transire inuito adultero.
- 328 Non tenetur vir uxorem adulteram ad pristinam amicitiam admittere, etiam si id liceat.
- 329 Duo casus excepti, qui non habent locum in vxore respectu viri: & interdum, nec in viro respectu vxoris.
- 330 Si coniugis innocens post factum diuortium adulteretur, non tenetur ante compulsionem iudicis, adultero reconciliari.
- 331 De reconciliatione adulteri que fit facta, & primo de ea que fit per innocentis carnalem cum eo copulam.
- 332 De ea que fit retinendo propria sponte adulterum, & de ea que fit exhibendo se illi familiarem.

PRIMUM NOTANDUM EST: Nomen fornicationis carnalis vsurpari tum proprie, pro carnali copula soluta: cum soluta: tum communiter, in illa scilicet generali significatione, quæ in cap. Meretricis 32. quæst. 4. proponitur his verbis Si furti nomine bene intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ: non enim rapinam permittit qui furtum prohibuit: sed vtrique à parte torum intelligere voluit, quidquid illicite rerum proximi auferatur: profecto nomine mæchæ: omnis illicitus concubitus atque illorum membrorum non legitimus vsus, prohibitus debet intelligi. Hæc ibi.

Difficultatem esse vero, qua acceptione in hac re sumi debeat. Ad cuius explicationem Sanchez multa adfert lib. 10. disp. 4. Sufficiet autem quod ille num. tertio circa medium approbat, debere quidem sumi in generali significatione, sed cum limitatione ad fornicationem, in qua ratio perfecta diuortij, tanquam in radice clauditur: qualis est, vt Sorus in 4. distict. 36. quæst. vnica artic. 4. immediate ante 2. conclusionem bene notat, omnis concubitus quo coniugis illicite coeundo diuidit carnem suam in alium, vel in aliam. Cum enim matrimonium eo tendat, vt coniuges efficiantur vna caro, iuxta illud Genes. 2. Et erunt duo in carne vna: matrimonij fidem coniugis perfecte consummate que violat, qui carnem suam in alium, vel aliam diui-

dit: indeque oritur ius alterius coniugis diuertendi ab eo, quia fidem taliter frangenti, non tenetur fidem seruare, cohabitando ei, & coniugale debitum reddendo. Sicut enim coniugalis concubitus cum seminatione in vase debito requiritur ad vnionem qua coniuges sunt vna caro, vt habitum est antea num. 39. ita & ad diuisionem qua coniugis censendus est carnem suam diuisisse, requiritur similis coitus cum alio vel alia: hoc vno addito, quod nihil referat ad rationem fornicationis diuortio dantis causam iustam: siatne seminatio in vase ordinario committendo proprie dictam fornicationem: an in extraordinario, committendo nefandum scelus Sodomitæ: per quod cum caro coniugis vere diuidatur cum carne tertij, ipsum est iuxta antedicta sufficiens causa diuortij. Sicut sentientes plurimos authores Sanchez refert in citata disput. 4. num. 13. idem in sequenti num. 14. asserens de bestialitate ob parem rationem, quod scilicet caro coniugis diuidatur cum carne bestie.

Negans autem in præced. num. 8. causam sufficientem esse diuortij perpetui, si vir uxorem inuitam Sodomitice cognoscat carnaliter: sed tantum diuortij ad tempus, dum à tanto scelere renuit abstinere. Et in num. 9. & 10. nec etiam peccatum mollitiei talem causam esse, quia neque per hoc, neque per illud flagitium coniugis diuidit carnem suam cum carne tertij personæ, ea ratione qua prædictum est. Et num. 12. ob eandem rationem solos tactus quantumvis libidinosos, & cum animo perueniendi ad copulam carnalem habitos, ea non secuta, non præbere diuortio causam iustam. Non obstat vero, quod Sodomitæ cum coniuge pollutio sint contra naturam, & peccata gratiora adulterio: quia licet id ita sit, non repugnant tamen matrimonio ea ratione quæ requiritur ad iustam causam diuortij: quia non diuidunt carnem coniugis, cum carne tertij.

SECUNDUM NOTANDUM, Septem casus esse à D. Thoma notatos ad cap. 7. prioris ad Corinth. lect. 2. in quibus non potest coniugis dimitti propter fornicationem, nec debitum coniugale ei negari. Eos Summularij, referunt in verbo Diuortium. Persequitur vero eiusdem Sanchez in lib. 10. disp. 5. Primus est, quando coniugibus in infidelitate existentibus, maritus vxori libellum repudij dedit, ea que alteri nupsit, tunc enim, si ambo sacro fonte abluantur, tenetur vir eam in matrimonium resumere, ex cap. Gaudemus, in fine, de diuortijs.

Secundus casus est, quando vterque coniugis est eiusdem criminis reus, vt quando vterque adulterium perpetravit, ex cap. Significasti De diuortijs, & cap. finali De adulterijs. De quo casu latius tractans Sanchez in sequenti disput. 6. docet primo, ad eum requiri vt de crimine vtriusque liquido pateat. Nec enim sufficere si de vno constet, & de altero dubitetur. Itemque, vt vtrumque crimen sit secundum antea dicta, sufficiens ad diuortium: cuius respectu alioqui non erunt paria: non esse autem necessarium vt vtrumque crimen sit eiusdem speciei quia id non obstat vtriusque æqualitati in ordine ad diuortium ipsum, quod ob vtrumque illud conceditur.

Docet 2. concl. 2. & 3. Nihil referre ad eundem casum, quod vnus coniugum prius, & alter posterior commiserit adulterium: aut quod vnus plura adulteria, & alter vnus tantum commiserit. Ratio est: quia in iuribus, quibus fulcitur propositus casus, ratio habetur tantum fractionis fidei; non vero prioritatis aut pluralitatis criminis, quo fracta est: quod quidem crimen in vno coniuge tale esse, puta quo diuisa est caro, non definit ex eo, quod alter simile antea aut pluries commiserit.

Docet tertio concl. 4. Eundem casum habere locum in foro penitentiali, etiam si adulterium vnus occultum sit ac soli Deo cognitum, & adulterium alterius sit publicum: quia in illo foro non desideratur probatio: sed sufficit sola rei veritas cognita: ita vt coniugis cuius adulterium est occultum, nequeat in conscientia diuertere ab altero, cuius adulterium est publicum, perinde ac creditor non potest ad solutionem compellere eum cui nouit tantumdem se debere quidem, sed ita occulte, vt id contra ipsum in iudicio probari non possit.

Docet

Docet postremo consequenti disputa. 7. Si ambo coniuges in adulterium lapsi, reconciliati fuerint, & denuo alteruter in adulterium labatur: alterum posse ratione talis noui adulterij diuertere ab illo. Non enim obstabit alias commissum adulterium, quia illa reconciliatio, matrimonium restituit antequo suo vigori. Quod etiam numero 4. multis citatis probabile iudicat locum habere, quando vnus coniux est emendatus & alter admonitus interpellatusque vt resipiscat, ac simul habitent, persistit in flagitio; vim enim reconciliationis habet talis interpellatio: quandoquidem nihil ad illam deest, quam vt ab interpellato admittatur.

322. Tertius casus est, Quando persona innocens in consortium maritale nocentem admittit, postquam adulterium ipsius nouit: cum enim diuortium sit in fauorem innocentis, is cedens iuri suo potest delictum condonare: & ita us diuortij cessabit, quamdiu reconciliatus non relabatur in adulterium: quo relapsu, interueniente, recurret idem ius; quoniam venia data respicit sola præterita. Videndus est Sanchez disp. 5. à num. 19.

Quartus casus est, Quando vna persona fuit iu causa cur altera adulterium committeret, ex cap. Discretionem, De eo qui cognouit consang. Exemplum est, Si vir prostituit vxorem suam, etiam volentem, vel eam impedire valens, neglexit impedire. De quibus Sanchez ibid. num. 4. & 5. alius citatis. Addens numero 6. non esse idem censendum, si vir aliud agens indirectam occasionem adulterij præbeat, verbi gratia domo vxorem expellendo, eamve deserendo, alimenta denegando, argumento cap. Significasti De diuortijs, & cap. Ex literis eodem titulo. Numero autem 7. vult eandem esse rationem occasionis data negando debitum coniugale. Item numero 10. eandem quoque rationem esse fauoris viri, ob quam vxor ab eo aufugit. Ratio est: quia in istiusmodi casibus, indirecta tantum occasio data est adulterij, tantumque remota, sicut in negatione alimentorum vel in expulsiōe à domo. Excipe nisi vir talia faceret ea intentione vt vxor adigeretur ad perpetrandum adulterium: quia tanquam in illud consentiens, non posset ob eam perpetrationem ab ea diuertere, cum illi tanquam volenti, non sit facta iniuria.

323. Quintus casus sit: Quando vxor fuit violenter cognita: quia tale adulterium caret culpa, ex cap. Itane & cap. Proposito 32. quæst. 5. Qui casus locum habet etiam si vxor causam dederit violentiæ; vt qui nō obediuit viro ipsam monenti fugere, ne aduenientes hostes eam opprimant. Namque inobedientia ea non obstat, quin oppressio quā nullo modo prohibere potuit vere violenta fuerit: neque dici potest oppressionem voluntariam fuisse in ipsa inobedientia: quoniam hæc ad illum effectum non fuit de se ordinata: prout requireretur vt ille, in eadem voluit consentire valeat. Non esse vero idem si vxor consenserit compulsa metu cadente in constantem virum, quia non excusatur: vt idem communissima sententiam esse ait numero 16. multos in eam referens: Ratio vero est, quia talis metus non obstat quin adulterium sit voluntarium, & inficiatur malitia & culpa, per quam ipsum intrinsece malum est: ita vt morti oportet potius, quam illud committere, vt iam antea attingimus.

Sextus casus est. Quoties persona commisit adulterium tantummodo materialiter, seu absq; suo peccato: vt quia alter sub marii specie latenter se ei commiscuit, admittens illum bona fide vt maritum: sicut Iacob Genes. 29. bona fide commixtus est Lia, quam putauit Rachelem: aut quia probabiliter credidit priorem maritum decessisse, nupsit alteri: neque enim idem meritis superueniens potest ab ea diuertere tanquam adultera, ex cap. Cum per bellicam 34. quæst. 2. nisi postquam facta est certior de mariti vita, reddiderit debitum in secundo illo matrimonio. Videndus est Sanchez numero 11. Qui in 12. extendit eundem casum ad illam quæ fornicatur, probabiliter existimans maritum suum vita functum: quoniam iusta ignorantia matrimonij talem excusat à culpa adulterij formaliter: ac proinde & à pœna ob illam imposita.

Septimus casus est, Quando adulterium est incertum: alienum est enim à ratione vxorem dimittere ob leuem

suspicionem: non vero ob violentam: qualis est si solus fuit cum sola, nudus cum nuda iacens in eodem lecto: & hœra, ac latebris secretis ad tale flagitium commodis, prout habet Palud. in 4. distinct. 35. quæst. vnica artic. 1. conclus. 4. Per illud in cap. Dixit Dominus 32. quæst. 1. Vbi cum que fornicatio est, vel fornicationis suspicio, libere vxor dimittitur. Et per textum magis expressum in cap. Literas tuæ fraternitatis, De præsumpt. Videndus est Sanchez libro 10. disp. 12. quæst. 3.

TERTIVM NOTANDVM. Modus obseruandus in diuortio (ad quem pertinet ea, quæ late Sanchez persequitur in præceden. quæst. 2.) est: vt si matrimonium sit occultum, vt esse potest clandestine contractum, vbi non est promulgatum decretum Concilij Trident. sess. 24. De reformat. matrimon. cap. 1. in fine: coniux innocens possit propria auctoritate adulterum deserere quoad habitationem: quoniam Ecclesia in casu occulto indicare non potest. Sin matrimonium celebratum sit in facie Ecclesiæ, & cōram testibus sufficientibus, coniux sine auctoritate Ecclesiæ nequit adulterum quoad habitationem deserere ob adulterium occultum: quia tunc scandalum nasceretur in illis qui diuortij causam ignorant, atque Ecclesia talem ad coniugem dimissum redire cogeret, iuxta cap. Ex parte 1. De sponsal. illis verbis Quia nemini licet vxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere, &c.

Quod si non esset scandalum neque Sactio Ecclesiæ, vir innocens quando adulterium est notorium, posset vxorem adulteram domo sua expellere priuata auctoritate iuxta cap. Significasti De diuortijs, vbi vxori dimissæ restitutio denegatur ob adulterium notorium: qua denegatione significatur potuisse licite dimitti: alioqui enim debuisset restitui tanquam ea quæ affecta fuisset iniuria. Pro qua re Sanchez multos auctores citat in eadem quæstione numero 12. & 13. Ratio autem illius hæc reddi potest: quod Christus Matth. 5. & 19. concesserit facultatem dimittendi vxorem ob fornicationem eius, neq; Ecclesia tale quid fieri prohibeat, nisi ob scandalum: aut quia fornicatio sæpe non est certa: quod vtrumque cessat quando ea est adeo notoria vt nulla tergiversatione celari possit. Id quod requiritur in tali re, sententia est multorum reatorum in memorato numero decimotertio. Nec immerito: quia vt idem Sanchez in sequenti numero 25. argumentatur: adulterium cohabitatione, in cuius est pacifica possessio, priuata sine restitutionis remedio, pœna est quasi publica: quam æquum non est inferri priuata auctoritate quando adulterium non est adeo notorium, quin tergiversatione celari possit: sed solum quando sic manifestum est, vt apertissime causam præbeat priuandi: vt quando adulter illud est confessus, & filij adulterini notorie extant.

Non obstat autem his, quod in cap. Porro De diuortijs statuit virum ob parentelam, etiam si publica effet & notoria, non potuisse absque Ecclesiæ iudicio separari ab vxore. In eo enim non est sermo de fornicatione sed de consanguinitate, cuius alia est quam fornicationis ratio in hac re. Consanguinitas enim impedimentum est Ecclesiasticum, & ideo cognosci debet ab Ecclesia: fornicatio vero iure diuino est sufficiens causa dimittendi coniugem. Vnde cum notoria est omnino, Ecclesiæ cognitione non eget. Qua de re Sanchez pluribus in eadem quæst. 2. num. 38.

324. QUARTVM NOTANDVM: Quamuis persona innocens possit dimittere adulteram: non possit tamen altera dimittere innocentem, si hæc velit illi cohabitare: à qua & cogi potest ad cohabitationem, debiti que redditionem, etiam si præcesserit diuortij sententia iuridice lata. Pro quo auctores plurimos adfert Sanchez lib. 10. disputat. 10. numero 3. probatque hac maxime ratione, quod cum diuortij sententia sit prorsus in fauorem innocentis, & odium adulteri, non est in damnum innocentis & in fauorem adulteri trahenda, concedendo huic immunitatem à coniugali obligatione, & priuando illum pristino iure suo in corpus adulteri, Quod quidem absurdum est: quia cum solus adulter condemnatus sit, ius innocentis in-

REGINA
DE
PRAE
TORI
E. V

regum ac illasum manere debet nec adulter ex suo delicto commodum reportare.

326. Ceterum questio est. An adulter post sententiam diuortij à Iudice datam, possit statum mutare per professionem in religione approbata, aut susceptionem sacrorum Ordinum, ita ut nequeat amplius ab innocente repeti. Quam prius relatis aliorum dictis Sanchez ibidem à num. 12. soluit aliquot conclusionibus. Prima est, non posse mutare, quam diu innocens contradicit volens eum sibi reconciliare. Ratio est: quia non obstante diuortij sententia, adulter obligatur reconciliari innocenti id poscenti, iuxta paulo antedicta. Secunda est, nec id posse ignorante & inconsulto innocente, sed licentiam eiusdem requiri. Ratio est: quia cum innocens ipse ius habeat cogendi adulterum ad reconciliationem, sane ut hic licite mutet statum, beneplacitum illius exigitur, ne contra suam voluntatem lædatur in iure sibi per matrimonium acquisito. Tertia est, adulterum valide mutare statum post diuortij sententiam, si innocens id sciat nec contradicit cum possit. Ratio est: quia sic licentia satis data esse videtur. Quarta est, ut adulter de licentia innocentis ad religionem aut ad sacros Ordines transeat, non esse necessarium ut idem innocens seruet quod præcipitur in cap. Cum sis, in cap. Sane & in cap. Significauit De conuers. coniugi nempe religionem ingrediatur, vel emittat votum castitatis: ratio est, quod e iura intelligenda sunt ubi matrimonium integrum & illasum perseverat: non ubi intercessit diuortium, per quod innocens liber est à iugo debiti coniugalis. Quinta est, Si lata diuortij sententia innocens sæpius monitus nolit adulterum sibi reconciliare, hunc posse statum mutare proficendo religionem, aut sacros ordines suscipiendo. Ratio est quia innocens reconciliationi non annuens, quando emendato adultero tam sæpe rogatus est reconciliari, ut prudentis iudicio alienum sit à ratione ipsum non acquiescere reconciliationi; ceteri potest adultero licentiam concedere transeundi ad alium statum: præsertim cum lata diuortij sententia, retineat quidem ius adulterum per reconciliationem reuocandi ad pristinum matrimonij usum: nõ habeat tamen ipsum sic obligatum ut is nequeat statum mutare, si ad reconciliationem minime admittatur, quantumcumque nihil ex sua parte appareat, quod obstat.

327. QUINTVM NOTANDVM: Innocenti coniugi licitum esse, ad religionem transire inuado adultero, ex cap. Agathola 27. quæst. 2. & ex cap. Constitutus, & ex cap. Veniens De conuers. coniug. Et ratio est quod adulter amittat omne ius coniugale. De hoc late Sanchez in sequenti disputatione 11. Quæ ad forum externum spectant relinquimus apud eum videnda: cætera attingemus. Primum est in tali casu, adulterum teneri quidem continere (*manente scilicet vinculo matrimonij consummati*) non tamen simul ingredi religionem, aut votere castitatem: quia, ut paulo ante dictum est, iura tale quid iniungentia, intelliguntur, matrimonio per diuortium minime læso. Secundum est: eo modo quo vir innocens potest inuita vxore adultera religionem ingredi, posse & sacros Ordines suscipere: quod Sanchez probat numero 16. Quia ius coniugale æque obstat Ordinum sacrorum susceptioni, ac ingressui religionis. Cum igitur adultera omni iure coniugali destituta sit, viro innocenti æque licebit ad sacros Ordines, ac ad religionem transire. Tertium est, In foro conscientie nõ ceteri quidem illicitam de se propria auctoritate factam status mutationem ob occultum coniugis derelicti adulterium: quia per illud etiam cessat ius coniugale: ita ut derelicto iniuria minime fiat in eo. At tamen id ipsum posse aliunde rationem culpæ induere: nempe ex scandalo inde nascituro: & ex iniuria religioni aut sacro Ordini inde secutura: quia si talis à coniuge derelicto reperatur in foro externo, ei restituetur, in grauem iniuriam Religionis & Ordinis. Ob quam causam non licet propositam mutationem ante facere, quam obnta sit diuortij sententia. Quamquam si fiat, non tantum ordinatio, sed etiam professio erit valida; ut idem pluribus docet num. 14.

328. NOTANDVM SEXTO, quod idem Sanchez tractat

in eodem libro 10. disput. 13. Virum non teneri quidem vxorem adulteram ad pristinam amicitiam ad se reuocare; id tamen fas illi esse. Quorum prius patet ex cap. Admonere 33. quæst. 2. illis verbis. Post septem annos penitentia peracta dimittere eam per approbatam causam poterat, si voluisses. Posterius vero habetur ex cap. Si vir, De adulteriis, illis verbis. Quod si mulier dimissa egerit penitentiam, & voluerit ad virum suum reuerti, debet (*intellige cum glossa, debito honestatis*) sed non sæpe recipere peccatricem. Vbi aduerte dici, non sæpe, ad indicandum, ut habet glossa, quod Ecclesia pro tali minime intercedat; nõ item, quod non sit semper locus condonationis; iuxta illud Domini Marthæ 18. Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies.

329. An autem sit viro licitum cohabitare vxori adulteræ, non respicientis difficultas est. Cuius explicationem pluribus persequitur memoratus author ibidem à num. 4. Nobis autem sufficit notare duos esse casus (*eos Caietanus in verbo Matrimonium versus finem tangit*) in quibus vir non tantum potest, sed etiam debet sub mortali vxorem adulteram dimittere. Prior est, quando dimittendo potest illam corrigere, nec alio modo potest. Pro quo facit textus in cap. Si vir De adulteriis. Verum talis casus in praxi admodum rarus est, ut Sanchez num. 8. pluribus ostendit. Certe si tali peccatrici mulieri non sufficiat correctio fraterna, qua maritus illam admoneat penis inferni propositis ipsam deterrendo, modoque sibi permisso puniendo, nulla videtur superesse spes emendæ moraliter loquendo: imo credendum est fore, ut à viro dimissa, liberior vacet libidini, efficiaturque deterior. Posterior casus est: quando retinendo adulteram sequeretur scandalum, puta quia ipse aliis videretur adulterij patronus esse ac fautor iuxta cap. 132. quæst. 1.

Porro tales casus non habent locum in vxore respectu viri. Non quidem prior: quia vxor non est caput viri ut illi incumbat huius instructio: nec cum subdita sit, potestatem habet eum cohibendi. Vnde ratio pro eodem casu respectu viri allata non potest vxori ipsi adaptari. Nec item posterior habet locum: quia experientia satis docet, omnibusque notum est, vxores ægerime ferre quod viri aliis commisceantur, zelotypiaque exuri: ita ut temerarium iudicium sit (nisi de contrario aliunde aperte constaret) eas talis criminis participes existimare. Quinimo nec in iisdem casibus tenebitur vir vxorem dimittere, si inde secuturum sit maius malum, ut cum id erit illi occasio peius delinquendi potius quàm emendationis, vel cum grauibis stimulis carnis impetibus, timeret sibi ab incontinentia: vel cum iater ipsum & vxoris parentes, pugna, & cædes orientur, ratione quorum datur excusatio ab obligatione eam corrigendi. Adde nec videri obligationem esse dimittendi, si omne periculum scandali reuocetur sufficienter, alio modo quàm coniugis dimissione: qualis modus est manifestare vxoris crimen sibi minime placere: siue id ipsum protestando publico, siue verberando eam, aut aliter persequendo, aduertentibus vicinis. Alias enim datum nimis videretur, maritum propter delictum non suum priuari consortio vxoris, ac obsequiis illi per eam de iure exhibendis. Quod si scandalum vitandi nullus alius suppetat modus, omnino dimittenda est in suo scelere obstinata.

330. NOTANDVM SEPTIMO. Grauem difficultatem esse, An si lata diuortij sententia contingat innocentem labi in adulterium, is cogi possit redire ad coniugem adulterij causa dimissam. Quam Sanchez fuse tractat lib. 10. disput. 9. quæst. 3. Omnis autem aliis, quæ adfert spectantia ad forum externum, contenti erimus responsione, quam dat pro interno in num. 32. Est enim, talem posse à Iudice compelli ad reconciliationem: sed ipsum in conscientia ad eam non teneri ante eiusmodi compulsionem. Cuius responsionis prior pars probatur per illud quod idem habet in precedenti numero 31. Iudicem seu Prælatum Ecclesiasticum, cum sit pastor animarum, debere ex officio occurrere coniugum periculo incontinentiæ: saltem quando ipsum est manifestum, aut ex eo imminet

notabile scandalum aliorum. Iam vero Præto ex officio iusta de causa procedenti parendum est in conscientia, iuxta illud ad Roman. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt ipsi sibi damnationem acquirunt. Pro posteriori parte autem faciunt rationes quas idem Sanchez ibidem affert num. 30. Nobis sufficere potest quarta, quæ talis est. Diuortij sententia absoluit innocentem à debito coniugalis societatis, dissolutique Contractum matrimonij quoad ius thori & cohabitationis, manente vinculo. Quare innocens postea fornicans, reus erit quidem adulterij in ordine ad Deum, ob perseuerans matrimonij vinculum: non peccabit tamen aduersus coniugem dimissum nec inferet illi iniuriam (quandoquidem iure per matrimonium quæsit, spoliatus est per Iudicis sententiam) perinde ac coniux fornicans alteri coniugente reus est adulterij in ordine ad Deum ob vinculum matrimonij: non tamen in ordine ad coniugem coniugentem: cuius iniuria cessat. Ita ille bene totidem pene verbis.

331. NOTANDVM POSTREMO, conciliationem coniugis adulteri cum innocente esse posse, nõ modo expressam: qua expresse condonatur adulterium: sed etiam tacitam, per quam factò aliquo animus condonantis aperitur. De qua re Sanchez in sequenti disput. 4. inter cætera habet conclusiones has ad praxim conducentes.

Prima est. Coniugem innocentem habendo carnalem copulam cum coniuge adultero, censei condonare ei iniuriam adulterij, nec deinceps liberum esse ei, ob id ipsum ab illo diuertere. Hanc ipse Sanchez habet num. 6. pro eaque plurimos citat præmissa hac ratione: quod per talem copulam caro adulteri diuisa, restituatur ad pristinam unionem; iterumque ipse efficitur vna caro cum carne innocentis: ita vt matrimonium quoad thorum & habitationem dissolutum, ob carnis diuisionem, instauratur carne de nouo effecta vna per copulam conjugalem: si quidem adsint duæ conditiones. Prior est, de qua idem nu. 9. & tribus sequent. vt coniux innocens conscius sit adulterij alterius coniugis. Ratio est, quia nulla remissio datur vbi est ignorantia iniuriæ: nec enim actus agentium operantur vltra eorumdem intentionem: nec intentio haberi potest vbi ignorantia adest.

Addit ille primo, innocentem sufficienter censei conscientium, qui etiam non sit omnino certus, habet tamen probabiles adulterij rationes, ob quas iure inducitur ad illud credendum: quod quidem est, ipsum habere moralem certitudinem, sufficientem ad mouendum in agendo virum prudentem. Addit secundo, nihil referre, quod adulter adulterio diuixerit Sodomiam aut bestialitatem: quorum innocens non sit conscius: quia cõm, sicut adulterium, ob carnis diuisionem sint causa diuortij: id quod sufficit ad tollendum ipsammet diuisionem, sufficit etiam ad tollendum diuortium. Eadem diuisio autem ex quibuscumque causis nascatur, sufficienter tollitur per copulam conjugalem habitam animo efficiendi vnã carnẽ cum coniuge, qui suam diuisit. Addit tertio, ad validitatem propositionis condonationis non esse necessarium, vt adulter cognoscat suum adulterium notum esse innocenti, quia ad eam non requiritur eiusdem adulteri acceptatio: sed sufficit tolli impedimentũ voluntatis, qua innocens iure suo vtens nolit adultero cohabitare: sicut ad videndum, manente potentia visua integra (prout matrimonium manet integrum adulterio non obstante) sufficit appositum obstaculum tollere. Posterior conditio requisita vt copula censeatur condonatio, est vt sponte habita sit: nam donatio proficisci debet de se à liberali voluntate, cum nemo agens compulsus necessitate, liberalis præsumatur. Vnde idem bene colligit, non esse talem censendam, si vxor viro adultero debitum reddat, graui metu ipsius percussa: nec item si reddat falso persuasa se ad id teneri.

332. Secunda conclusio est. Innocentem sponte propria retinentem secum adulterum, censei condonare illi adulterium. Ratio est, quod id sit manifestum amicitia signũ. Intelligi autem, sicut in precedenti conclusione, dum modo innocens ipse certo sciat adulterium commissum esse, aut violentam de eo suspicionem habeat ex coniecturis ad

moralem certitudinem sufficientibus. Deinde, vt idem adulterium ita sit publicum, vt nulla tergiueratione celari possit, quia non possit alioqui propria auctoritate adulterum repellere: si que repelleret, lis ei intentaretur: & deficiens in probatione, cogeretur à Iudice repulsam pati cuius incommodi timore, cum secum retinet, non est spontanea retentio, quæ habeat rationem liberalis donationis. Denique si retineatur ad breue solum tempus, expectando opportunitatem perficiendi diuortij.

Tertia conclusio est. Adulterium censei condonatum, si innocens, scienter ac sponte, seu nulla necessitate, nequidem honestate intuitu, compulsus, familiarem se exhibeat adultero, ludendo; ridendo, comedendo cum eo, osculando, amplexando. Ratio est: quia talia sunt signa amicitia manifesta. Quæ tamen, quia tantum faciunt condonationem præsumptam, si innocens cum eis animum habeat non condonandi adulterium: condonatio in foro interno erit nulla: etiam si in externo, ideo iudicabitur valida, quod exterius gesta animum contrarium indicent: nec actus operentur vltra intentionem agentium, ex lege Non omnis ff. Si certum petatur. Vbi ergo in hac re contraria intentio, non erit condonatio. De qua re Sanchez plenius in ead. disp. 14. à num. 20.

TRACTATUS VI.

De iis qua matrimonio annexa sunt consequenter.

AN NEXA matrimonio consequenter censentur, tum illius rectus vsus: de quo Apostolus in prior ad Thessalon. cap. 4. monet voluntatem Dei esse vt possideat vnusquisque vas suum in sanctificatione & honore, & non in passione desiderij, sicut gentes quæ ignorant Deum. Tum etiam proles ex illo suscepta. Atque de recto vsu docendum occurrit quænam ad eum requirantur.

CAPVT XLIII.

De iis qua obseruanda sunt in matrimonij vsu, vt rectus sit: ac primum de modo.

SUMMARIUM.

- 333 Triplex modus, ex quo illicita esse potest coniugalis copula, & in particulari de eo quo intravasa non naturale exercetur.
 334 De secundo modo, quo coniugalis copula fit cum seminis effusione extra vas, conclusiones notanda.
 335 De tertio modo, quo illicita est coniugalis copula, ob variationem naturalem situm coniugum.

VT rectus sit ac legitimus matrimonij vsus obseruanda sunt decem conditiones indicate his versibus:

Sit modus, & finis sine damno, solus, cohere,
 Sit locus & tempus, tactus, ne spernitur votum.

De his D. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. Syluester & reliqui Summularij in verbo Debitum, Caiet. in verbo Matrimonij peccata, Nauar. in Enchir. cap. 16. num. 23. & nonnullis sequentibus; Toletus in instruct. Sacerd. lib. 7. cap. 20. & 21. Gregor. à Valentia tomo 4. disput. 10. quæst. 6. puncto 2. & Sanchez alios abunde citans libro 9. disput. 8. & aliquot sequentibus.

QUOD AVTEM ad modum attinet, is constituitur triplex reddens illicitum matrimonij vsum. Primus est, quando contra naturam, id est, in vase non debito fit copula. Secundus, quando semen extra id ipsum vas voluntarie effunditur. Tertius, quando semen effunditur quidẽ in proprio vase, sed variatur situs modusq; concumbendi naturalis, qui est vt femina sit succuba & vir incubus.

De primo Sanchez disput. 17. cum quo, ac cum aliis quos ipse citat, tenenda sunt sequentes conclusiones. Prima est Semper esse peccatũ mortale coniuges vase naturali dimisso, abuti, aut abuti velle, non naturali. Ratio est:

quia

REGINA
 DE
 PRAE
 TORI
 E. V